

ПРЕЗИДІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА

20.03.2024

м. Київ

№ 127

Про затвердження Положення
про журнал відкритого доступу
Національної академії наук України

Відповідно до рекомендацій ЮНЕСКО щодо відкритої науки і розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.10.2022 № 892-р «Про затвердження національного плану щодо відкритої науки» та на виконання завдань, передбачених цим планом, Президія НАН України ухвалила постанову від 29.11.2023 № 400, якою затверджено Концепцію реалізації європейських принципів відкритої науки в НАН України на 2024–2030 роки та постанову від 02.11.2022 № 327 «Щодо участі НАН України в реалізації європейських принципів відкритої науки», а також розпорядження від 07.02.2023 № 67 і від 30.03.2023 № 170, спрямовані на підвищення якості видавничої підготовки і видимості наукових періодичних видань, забезпечення стабільного і безпечного відкритого доступу до них, а також правових підстав представлення наукових текстів у мережі Інтернет.

Для досягнення поставленої мети та впровадження у практику діяльності Академії та її установ дієвих механізмів відкритого доступу до наукових результатів і публікацій Науково-видавнича рада НАН України проаналізувала відповідність наукових журналів, до складу засновників яких входить НАН України як юридична особа, вимогам Директорії журналів відкритого доступу DOAJ. Виконаний у другій половині 2023 р. моніторинг показав, що майже 80% вебресурсів журналів НАН України потребують значного обсягу робіт з удосконалення інтерфейсу, структурування, доповнення, осучаснення та деталізації інформації. Також проаналізовано світовий досвід упровадження засад відкритої науки у практику діяльності наукових видань і видавництв, зокрема стосовно редакційної політики, охорони авторського права, ліцензій відкритого доступу, користувацьких ліцензій, захисту авторського права, дотримання принципів академічної доброчесності, способів ефективного представлення наукових видань у мережі Інтернет і розвитку відкритих вебресурсів.

З метою створення базових засад переходу наукових періодичних видань НАН України на відкриті видавничі системи в уніфікованому вигляді із забезпеченням можливості інтегрування цих видань з вітчизняними, європейськими і світовими агрегаторами (харвестерами) Президія НАН України постановляє:

1. Затвердити Положення про журнал відкритого доступу Національної академії наук України (додається).
2. Рекомендувати головним редакторам періодичних видань НАН України оновити положення про власні видання з урахуванням вимог до редакційної політики згідно із зазначеним положенням.
3. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на Науково-видавничу раду НАН України.

Президент
Національної академії наук України
академік НАН України

Анатолій ЗАГОРОДНІЙ

В.о.головного вченого секретаря
Національної академії наук України
академік НАН України

Вячеслав БОГДАНОВ

ЗАТВЕРДЖЕНО
 постановою Президії НАН України
 від 20.03.2024 № 127

ПОЛОЖЕННЯ про журнал відкритого доступу Національної академії наук України

1. Загальні положення

1.1. Усі терміни і визначення цього Положення вжито відповідно до законів України «Про видавничу справу» і «Про медіа», нормативних актів НАН України.

1.2. Журнал відкритого доступу НАН України (далі – Журнал) – науковий журнал, засновником або одним зі співзасновників якого є Національна академія наук України, який виходить через певні, рівні проміжки часу, має заздалегідь визначену постійну щорічну кількість нумерованих випусків (не менше чотирьох), одну назву і змістову рубрикацію, вебресурс, а також дотримується принципів відкритої науки та відкритого доступу, визначених законодавчими актами та актами НАН України й забезпечує безстроковий і безкоштовний повнотекстовий доступ до усіх оприлюднених статей на вебресурсі у режимі реального часу.

Принципи відкритої науки та відкритого доступу у діяльності наукового журналу включають:

- надання онлайн доступу до статей відразу після їх опублікування (без періоду ембарго);
- застосування у роботі цифрових ідентифікаторів ISSN, DOI, ORCID;
- реалізацію двомовного (українською та англійською мовами) інтерфейсу вебресурсу наукового журналу та вебсторінок наукових статей;
- опублікування статей на умовах ліцензій відкритого доступу Creative Commons, порядок застосування яких визначається НАН України;
- забезпечення на онлайнівій сторінці статті можливості посилання на препринти і дослідницькі дані, необхідні для підтвердження висновків і результатів досліджень у наукових публікаціях;
- реалізацію під час публікації статей механізмів, спрямованих на захист від розголошення інформації з обмеженим доступом, дотримання прав інтелектуальної власності та персональних даних;
- передання метаданих наукових статей Національній бібліотеці України імені В.І.Вернадського, іншим харвесторам та агрегаторам наукових журналів;
- реєстрацію наукового журналу у міжнародних базах, зокрема журналів відкритого доступу.

1.3. Журнал може бути дзеркальним виданням, тобто мати повністю відкриту для користувачів електронну версію друкованого журналу на власному вебресурсі з тією ж редакційною радою, цілями та сферою застосування, процесами та політикою рецензування, яке має таку саму назву, але інший ISSN, або самостійним електронним виданням.

1.4. У Журналі здійснюється опублікування статей на умовах ліцензій відкритого доступу Creative Commons, вид яких зазначається у статті відповідно до правил щодо використання ліцензій відкритого доступу, визначених НАН України.

Тексти статей мають бути доступні для відкритого доступу на власному вебресурсі без періоду ембарго та без вимоги реєстрації користувачів.

1.5. Журнал повинен відповідати таким вимогам:

- дотримання чинного законодавства, зокрема законів України від 02.10.1992 № 2657-XII «Про інформацію», 05.06.1997 № 318/97-ВР «Про видавничу справу», 26.11.2015 № 848-VIII «Про наукову і науково-технічну діяльність», 25.04.2019 № 2704-VIII «Про

забезпечення функціонування української мови як державної» від 01.12.2022 № 2811-IX «Про авторське право і суміжні права», від 13.12.2022 № 2849-IX «Про медіа», цього Положення, інших нормативних документів і розпорядчих документів НАН України, що стосуються видавничої справи;

- дотримання правил наукової етики відповідно до рекомендацій Комітету з етики наукових публікацій (Committee on Publication Ethics, COPE) та Етичного кодексу ученого України;

- наявність положення про Журнал, розробленого на основі цього Положення з урахуванням вимог Директорії журналів відкритого доступу (Directory of Open Access Journals, DOAJ) і наукометричних баз;

- наявність структурованого вебресурсу українською та англійською мовами (іншими мовами – за рішенням редакційної колегії), побудованого з використанням програмного забезпечення Open Journal Systems (OJS) з однаковою інформацією у всіх версіях;

- здійснення оформлення відповідно до державних галузевих стандартів, що стосуються видавничої справи;

- систематичне застосування у роботі цифрових ідентифікаторів (ISSN, DOI, ORCID тощо).

1.6. Робота Журналу здійснюється з дотриманням таких основних принципів:

- об'єктивності та неупередженості у відборі статей для оприлюднення;
- обов'язкового контролю якості рукописів статей шляхом перевірки на наявність плагіату та фахового рецензування;

- дотримання колегіальності в ухваленні рішень, оперативності у спілкуванні з рецензентами і авторами;

- охорони авторського права відповідно до договорів з авторами та ліцензій відкритого доступу.

1.7. Журнал може бути залученим до Програми підтримки журналів НАН України за умови входження його до Переліку наукових фахових видань України, брати участь у проведенні виставкових та популяризаційних заходів, входити до друкованих і електронних каталогів і довідників НАН України.

1.8. Діяльність Журналу у сфері реалізації відкритого доступу підлягає моніторингу, порядок якого встановлює Президія НАН України.

2. Порядок створення, реорганізації та припинення випуску Журналу

2.1. Рішення про створення, реорганізацію, припинення випуску Журналу за участю НАН України ухвалює Президія НАН України за поданням Науково-видавничої ради НАН України. Створення та реорганізація Журналу здійснюється шляхом укладання установчого договору між співзасновниками.

В установчому договорі зазначаються назва видання та інформація щодо розподілу обов'язків між співзасновниками Журналу відповідно до чинного законодавства.

3. Державна реєстрація

3.1. Державна реєстрація у сфері медіа здійснюється відповідно до Закону України «Про медіа».

3.2. Подання документів до державного органу реєстрації здійснює Науково-видавнича рада НАН України протягом місяця з дня ухвалення рішення Президії НАН України щодо створення Журналу.

4. Головний редактор Журналу

4.1. Головного редактора Журналу затверджує Президія НАН України за поданням Науково-видавничої ради НАН України з кандидатур, запропонованих співзасновниками.

4.2. Головний редактор Журналу:

4.2.1. Очолює редакційну колегію Журналу, організовує її роботу, зокрема призначає керівників рубрик, ухвалює остаточне рішення щодо виходу в світ кожного його номера (випуску), представляє видання у відносинах із засновником (співзасновниками), видавцем, авторами, державними органами, об'єднаннями громадян і окремими громадянами, а також у суді і третейському суді, несе відповідальність за виконання вимог до діяльності Журналу згідно з чинним законодавством України.

4.2.2. Керує діяльністю редакції та відповідає за своєчасну актуалізацію вебресурсу Журналу у мережі Інтернет: метадані статей – не менше, ніж двома мовами (українською, англійською), повні тексти статей – мовою, якою оприлюднено статтю.

4.2.3. Несе відповідальність за зміст Журналу, його науковий рівень, зокрема фахове рецензування отриманих матеріалів; відповідність визначеній тематиці; дотримання політики Журналу; виконання вимог нормативних документів НАН України.

4.2.4. Сприяє залученню до діяльності Журналу провідних вчених у визначеній галузі, підвищенню його наукового рівня, зокрема шляхом забезпечення фахового рецензування.

4.2.5. Вносить пропозиції щодо складу редакційної колегії Журналу, зокрема заступників головного редактора та відповідального секретаря на затвердження: для загальноакадемічних видань – Президії НАН України, для інших Журналів – відділення НАН України, до якого належить установа-співзасновник.

4.2.6. Вносить пропозиції щодо перекладу й перевидання Журналу іноземними мовами у друкованому або електронному вигляді, входження до наукометричних і реферативних баз даних.

5. Редакційна колегія Журналу

5.1. Редакційна колегія, очолювана головним редактором, здійснює загальне наукове керівництво Журналом та ухвалює остаточне рішення про прийняття до опублікування чи відхилення поданих матеріалів.

5.2. Редакційна колегія і головний редактор несуть відповідальність за належний науковий рівень Журналу, дотримання політики відкритого доступу та наповнення редакційного портфеля.

5.3. Склад редакційної колегії затверджує: для загальноакадемічних видань – Президія НАН України, для інших Журналів – відділення НАН України, до якого належить установа-співзасновник, за поданням головного редактора.

5.4. Заступник головного редактора заміщає головного редактора в період його тимчасової відсутності, вирішує інші питання за дорученням головного редактора.

6. Політика Журналу

6.1. Журнал має чітко визначені цілі, сферу діяльності, читачку аудиторію й публікує оригінальні наукові статті, рецензії, повідомлення, листи, доповіді на конференціях тощо, які раніше не були опубліковані.

6.2. Журнал наявний у відкритому доступі і підтримує політику відкритого доступу відповідно до визначення DOAJ. Має власну URL-адресу й домашню сторінку постійного доступу:

6.2.1. Вебресурс Журналу зручний для навігації та має чітку структуру.

6.2.2. З домашньої сторінки Журналу має бути доступна інформація про:

- політику відкритого доступу, що розробляється на підставі законодавства України та актів НАН України;
- цілі, сферу застосування, історію Журналу;
- склад редакційної колегії з зазначенням афіліації та цифрових ідентифікаторів членів редакційної колегії;
- правила для авторів;
- процедури рецензування, розгляду скарг і апеляцій, відкликання матеріалів у разі будь-яких порушень;
- умови охорони авторського права, укладання договорів з авторами та застосування ліцензій відкритого доступу;
- вимоги щодо захисту від розголошення інформації з обмеженим доступом, дотримання прав інтелектуальної власності, захисту персональних даних;
- наявність чи відсутність оплати за послуги з опрацювання і наукового редагування статті (Article processing charges, APC), публікації статті, а також про осіб, на яких розповсюджується сплата коштів;
- контактну інформацію;
- архів Журналу.

6.2.3. Кожна стаття Журналу доступна як повнотекстова у форматі HTML або PDF на окремій сторінці з унікальною URL-адресою. Ця сторінка може містити посилання на пов'язані зі статтею матеріали (відкриті дані, препринти тощо).

6.2.4. Метадані усіх статей Журналу є вільно доступними і можуть бути вільно використані будь-яким користувачем на умовах ліцензії Creative Commons Universal (CC0 1.0) Public Domain Dedication.

6.3. Діяльність редакційної колегії Журналу регламентована чинним законодавством, зокрема щодо недопущення порушення авторських прав і плагіату:

6.3.1. Редакційна колегія залишає за собою право відмовити в публікації матеріалів, якщо виявлено, що вони не відповідають формальним вимогам Журналу і стандартам щодо змісту наукових публікацій.

6.4. Члени редакційної колегії:

- не можуть мати конфлікту інтересів щодо матеріалів, поданих до Журналу. У випадку наявності конфлікту інтересів ці члени редакційної колегії не можуть брати участі у виборі рецензентів і ухваленні рішень, пов'язаних із цим матеріалом;
- можуть не поділяти погляди, викладені авторами оприлюднених у Журналі матеріалів. За ідеї, викладені у них, юридичну і моральну відповідальність несуть автори;
- повинні оцінювати надані матеріали без будь-яких расових, гендерних, етнічних, сексуальних, релігійних або політичних упереджень;
- не мають права використовувати неопубліковані матеріали з рукописів без письмової згоди авторів і для особистої вигоди, а також оприлюднювати на сторінках Журналу власні матеріали у обсязі понад 20 % від загального обсягу випуску.

6.5. Журнал неухильно дотримується обраної процедури рецензування (однобічне сліпе, подвійне сліпе чи відкрите). Ця процедура і обов'язки рецензентів чітко описані на відповідній сторінці вебресурсу Журналу.

6.6. Публікація рукописів статей здійснюється за договором з авторами статей, що може бути укладений у письмовому або електронному вигляді. Примірний ліцензійний договір на використання твору та примірний електронний ліцензійний договір приєднання на використання твору затверджується Президією НАН України:

6.6.1. У договорі з автором зазначається, що автори засвідчують, що:

- рукопис є їхньою оригінальною працею, не був опублікований раніше і не розглядається для публікації в іншому виданні;
- рукопис не містить голосливих або незаконних тверджень і не порушує права третіх осіб;

- лише дописувачі, які зробили значний внесок у рукопис, вказані як автори;
- конфлікт інтересів відсутній або повідомляють редакційній колегії про будь-який фінансовий чи інший приватний інтерес, який міг вплинути на представлені результати або їх інтерпретацію;

- у рукописі не розголошено інформацію з обмеженим доступом: конфіденційну інформацію, таємну та службову інформацію, зокрема державну таємницю, комерційну таємницю, ноу-хау.

6.7. Усі матеріали, подані до Журналу, підлягають перевірці на плагіат і якість цитування:

6.7.1. У випадку встановлення факту плагіату та/або самоплагіату у поданому матеріалі редакційна колегія відхиляє його без права доопрацювання і повторного подання.

6.7.2. У разі встановлення факту плагіату та/або самоплагіату в опублікованій статті редакційна колегія ухвалює рішення про застосування процедури відкликання статті. Ця процедура детально описана в Положенні про Журнал та оприлюднена на відповідній сторінці вебресурсу Журналу.

6.7.3. За рішенням редакційної колегії до автора/авторів, у матеріалах яких встановлено наявність плагіату/самоплагіату або інші факти порушення академічної доброчесності, можуть бути застосовані інші санкції, наприклад заборона на оприлюднення будь-яких матеріалів у Журналі протягом певного періоду часу.

6.8. Журнал застосовує одну з фінансових моделей і повідомляє про обрану модель у інформації для авторів:

- подання, рецензування, редакційно-видавниче опрацювання й оприлюднення матеріалів є безкоштовним;

- під час подання рукопису автор має сплатити платіж у розмірі (вказати суму), який покриває частину витрат, пов'язаних із експертною оцінкою (APC);

- після прийняття рукопису та до публікації автори зобов'язані сплатити платіж за опрацювання статті у розмірі (вказати суму) для забезпечення негайного і необмеженого доступу до повної версії статті.

6.8.1. Оплата вказаних платежів не гарантує прийняття рукопису до публікації та не впливає на результат процедури рецензування.

6.8.2. Певні категорії авторів за рішенням редакційної колегії можуть частково або повністю бути звільнені від сплати платежу (аспіранти, автори з певних установ чи країн, члени деяких професійних асоціацій тощо).

6.9. Журнал підтримує політику самоархівування та дозволяє авторам самостійно депонувати препринт, авторський постпринт (схвалено до друку версію) і видавничу версію (остаточний PDF) своєї роботи в інституційному репозиторії, тематичному репозиторії та репозиторії загального призначення, персональній вебсторінці автора та/або вебресурсі установи, яка є місцем роботи авторів, до або під час процесу подання, у будь-який час після прийняття рукопису і в будь-який час після опублікування із зазначенням повної бібліографічної інформації про оригінальну публікацію та з посиланням на неї.

7. Редакція Журналу

7.1. Редакція Журналу – структурний підрозділ наукової установи (співзасновника або видавця) Журналу, який займається науковою і науково-організаційною діяльністю, спрямованою на методичне та організаційне забезпечення і координацію діяльності установи у видавничій сфері:

7.1.1. Кількісний і професійний склад редакції, виходячи з обсягу, періодичності, тематичного спрямування Журналу, визначає установа (співзасновник або видавець), у складі якої працює редакція.

7.1.2. Матеріально-технічне забезпечення редакції Журналу та виконання редакційно-виробничих процесів, зокрема пов'язаних із представленням у мережі Інтернет, здійснює установа (співзасновник або видавець), у складі якої працює редакція.

7.2. Редакція Журналу здійснює прийом, реєстрацію і зберігання матеріалів, що надходять до Журналу і відповідають вимогам правил для авторів, установлених у виданні, здійснює їх підготовку до друку, контроль за проходженням на всіх етапах підготовки до випуску, за якістю виконання і дотриманням графіка виходу Журналу; подання необхідної інформації до наукометричних і реферативних баз даних і вітчизняних агрегаторів наукової інформації; забезпечення функціонування вебресурсу.

7.3. У своїй роботі редакція Журналу керується чинним законодавством, державними стандартами, нормативними документами НАН України, цим Положенням, положенням установи-співзасновника про Журнал, рішеннями головного редактора і редакційної колегії Журналу та іншими нормативними документами у галузі видавничої справи.

7.4. Працівники редакції Журналу призначаються на посади та звільняються з посад за наказом керівника установи-співзасновника або установи-видавця за поданням головного редактора Журналу.

8. Установа-співзасновник Журналу

8.1. Є зареєстрованим суб'єктом у сфері медіа, забезпечуючи редакційний контроль щодо створення або добору, організації та поширення масової інформації у формі Журналу.

8.2. Організовує проведення передплатної кампанії, роботу з реклами і розповсюдження Журналу.

8.3. В особі керівника установи, який діє на підставі установчого документа установи, або в особі головного редактора Журналу, який діє на підставі наказу (довіреності) керівника установи, укладає з авторами договори щодо опублікування прийнятих для друку рукописів статей (творів) (ліцензійні договори, договори приєднання).

8.4. Для фінансування підготовки, випуску і розповсюдження Журналу може залучати у встановленому законодавством порядку кошти фізичних та юридичних осіб, державних і зарубіжних організацій.